

Barne- og familiedepartementet
Postboks 8036 Dep

0030 Oslo

Dato: 22.01.2024

Vår ref: 23/04072-2

Deres ref:

Hørings svar fra Kirkerådet - Omdanning av Opplysningsvesenets fond til aksjeselskap - forslag til omdanningslov

Kirkerådet viser til Barne- og familiedepartementets brev av 8. desember 2023 hvor Kirkerådet inviteres til å gi høringsuttalelse til et lovforslag om omdanning av Opplysningsvesenets fond til aksjeselskap.

I høringsnotatet redegjør departementet for beslutningene om å overføre det som vil gjenstå av fondet, til statens eie. Som det framgår, var det et premiss for en slik overføring at staten forplikter seg til å øke sin innsats for bevaring av kulturhistorisk verdifulle kirkebygg tilsvarende de verdiene som staten blir eier av på et gitt tidspunkt.

Dette premisset har vært helt sentralt for at Den norske kirke kunne slutte seg til statens forslag om deling av OVF mellom kirken og staten. Skillet mellom stat og kirke har skjedd skrittvis. Kirkerådet oppfatter at visse skritt for å «fristille» fondet har kommet litt raskt, og uten at kirkens posisjon i forliket har blitt tilfredsstillende sikret. For eksempel ble første punktum i Grunnloven § 116, som «øremerket» anvendelsen av midlene i fondet til kirkelige formål, fjernet før man har formalisert premisset for den framtidige anvendelsen av midlene i fondet. I høringsnotatet foreslås det nå å omdanne fondet til et aksjeselskap og samtidig oppheve de gjenværende bestemmelsene i OVF-loven som reflekterer fondets bakgrunn og formål, uten samtidig å angi i omdanningsloven hva som skal være aksjeselskapets framtidige formål. Etter Kirkerådets syn må statens forpliktelser knyttet til den framtidige anvendelsen av midlene fra fondet, formaliseres og gjøres juridisk bindende for staten før omdanningen av OVF gjennomføres. Hvis det ikke skjer, vil det etter vårt syn være nødvendig å ta inn i omdanningsloven (eksempelvis i § 3 eller i en egen paragraf) en bestemmelse om at uttak fra selskapet bare kan nyttes til bevaring av kulturhistorisk verdifulle kirkebygg. Tilsvarende bindende sikringsbestemmelse må etableres knyttet til statens utbetaling av økonomisk vederlag ved overtagelse av prestegårdene, se nærmere omtale nedenfor.

På disse premissene støtter Kirkerådet omdanningen av OVF til et aksjeselskap, og at utøvelsen av statens eierskap legges til Nærings- og fiskeridepartementet. Vi merker oss at departementet forventer at selskapet nå mer effektivt vil kunne operere kommersielt enn OVF til nå har klart. Kirkerådet har også forventninger om at omdanningen gir hensiktsmessige rammer for en effektiv og målrettet forvaltning av verdiene som overføres til selskapet, til beste for bevaring av kirkebygg langt inn i fremtiden.

Departementet legger opp til at omdanningen av Opplysningsvesenets fond finner sted i løpet av våren eller høsten 2024, og i høringsnotatet pkt. 6.5.2 skriver departementet at man ikke kan se at omdanningen vil ha negativ innvirkning på delingsprosjektet. Departementet foreslår i høringsnotatet å oppheve flere lovbestemmelser som har direkte betydning for kirkens posisjon i forbindelse med delingsprosjektet. For eksempel foreslås å oppheve § 5 som gir bestemmelser om overføring av eiendeler til Den norske kirke, og § 6 om fondets plikter til å stille tjenesteboliger til rådighet. Kirkerådet ser det som en forutsetning for å gjennomføre omdanningen at alle økonomiske, juridiske og praktiske spørsmål knyttet til delingen av OVF er endelig avklart mellom kirken og staten, slik at staten som eier kan nedfelle avklarte, tydelige og juridisk bindende forpliktelser for selskapet i delingsprosessen. Dersom arbeidet med å avklare alle aspekter ved delingen av OVF mellom kirken og staten blir forsinket, må omdanningen utsettes tilsvarende.

Kirkerådet har enkelte andre kommentarer til høringsnotatet:

Til pkt. 2.6 Opplysningsvesenets fond inn i fremtiden.

I pkt. 2.6 tredje avsnitt (ref. tilsvarende formuleringer i pkt. 4.2) heter det at staten ikke har en særskilt begrunnelse for eierskapet i det nye selskapet, og at statens mål er høyest mulig avkastning over tid. Kirkerådet støtter dette. Vi vil imidlertid peke på at den forvaltningen av kulturhistorisk verdifulle bygg, som det også legges opp til at selskapet skal ivareta, vil svekke selskapets evne til å generere overskudd og utbytter. Gjennom delingsprosjektet med OVF er det gjort grundige vurderinger av tilstanden på de presteboligeiendommene som Den norske kirke skal overta, og det er i tillegg gjort vurderinger av eiendommens fremtidige kontantstrømmer. Disse vurderingene viser at det er betydelige kostnader knyttet til forvaltningen av eiendommene, både mht. vedlikeholdsetterslep og ikke minst negativ kontantstrøm fra porteføljen. Særlig når det gjelder kulturminneeieendommer er den negative kontantstrømmen betydelig. Det legges til grunn at tilsvarende vil gjelde for de kulturminneeieendommene som forblir i OVF etter delingen med Den norske kirke.

Kirkerådet vil videre peke på kulturminneforvaltningen innebærer et ansvar som hverken er tilstrekkelig ivaretatt i OVF i dag, eller som henger naturlig sammen med selskapets øvrige forretningsområder. Vi viser til at ved deling av fondet vil de eiendommene som har kirkelig betydning på grunn av beliggenhet, bruk og historie, overføres til Den norske kirke. Det innebærer at resten av eiendommene ikke har noen særskilt verdi for et statlig aksjeselskap som skal tjene penger til kirkebevaring, og at disse eiendommene vil ivaretas bedre ved at andre aktører som vil utnytte og vedlikeholde eiendommene, overtar. Etter vårt syn bør det derfor uttrykkes en tydelig forventning om at selskapet på sikt ikke skal forvalte kulturhistorisk verdifulle bygg eller andre eiendommer som ikke i overskuelig framtid kan bidra til å generere overskudd og utbytter.

Selskapet bør heller ikke pålegges andre beskrankninger på sin virksomhet enn det en privat aktør må forholde seg til. Dersom det legges føringer på selskapet som svekker potensialet for overskudd/utbytte, anser vi at selskapet i realiteten har sektorpolitiske målsettinger, og at dette bør komme klart frem i omdanningsloven.

I fjerde avsnitt heter det at uttak av utbytte ikke skal «forringe verdiene i selskapet». Formuleringen er upresis, i og med at uttak av utbytte pr. definisjon vil forringe verdiene i selskapet (men berike eieren som mottar utbyttet).

Til pkt. 5.3 Særlig om verdsettelse av aksjeinnskuddet

Departementet viser til at ansvarsforholdet «forblir i all vesentlighet videreført ved overgang til aksjeselskap og det skjer dermed ingen endring av risikoen med virksomheten». Kirkerådet vil bemerke at endringen til aksjeselskap er siste trinn i en lengre prosess hvor den samlede effekten er økt risiko for Den norske kirke. Slutføringen av delingen av OVF må ta hensyn til dette, jf. for øvrig kommentarer til pkt. 6.5.2 og våre innledende kommentarer over.

Til pkt. 6.3 Overføring av eiendommer med særlige hjemmelsforhold. Ekspropriasjon

I lovforslaget legger departementet opp til at fondet overtar eierskap til fast eiendom med særlige hjemmelsforhold, som er forvaltet av OVF på omdanningstidspunktet. I notatet skriver departementet at de antar at fondet i dag alene eier alle eiendommene med særlige hjemmelsforhold som er under fondets forvaltning. Dette er oppsiktsvekkende, blant annet fordi den gjeldende OVF-loven § 5 (og tidligere lovgivning) har lagt til grunn at fondet bare har et forvalteransvar for disse eiendommene. Lovforslaget innebærer derved at bevisbyrden for eierskap til eiendommene snus fra staten/OVF til den som måtte mene å være eier i dag.

Ved fordelingen av eiendommer mellom stat og kirke var ikke de særlige eierforholdene knyttet til de forvaltede eiendommene som omfattes av § 5 i OVF-loven, oppe til diskusjon. Kirkerådet ble imidlertid orientert noe om de særlige forholdene for Gjerpen prestegård. De særlige eierforholdene gjelder eiendommer som i sin tid ble gitt til vedkommende presteembete ved gavebrev, testament e.l. Etter at fordelingen av eiendom var slutført, ble Kirkerådets deltakere i fellesprosjektet klar over disse særlige eiendommene. Da var to av eiendommene allerede fordelt til Den norske kirke, mens tre skulle forbli i OVF. Kirkerådet stiller seg undrende til at OVF ikke brakte spørsmålet om eierskap på banen i fordelingen av eiendommer mellom stat og kirke. Dette er bakgrunnen for at man ved fordelingen ikke diskuterte om det rent faktisk er kirken som er dagens eier av de – etter det vi vet – fem eiendommene. Disse forholdene burde vært utredet i forbindelse med fordelingen av eiendom, og i hvert fall før lovforslaget ble sendt på høring.

Eiendommene som er besluttet overført til kirken, omfatter Fosnes og Gjerpen prestegårder. Departementet har fastsatt at det kun er boligen og garasjen som skal overtas, og ikke hele eiendommen. For Fosnes foreligger det endelig avslag på fradelingssøknaden, mens det ennå ikke er sendt søknad for Gjerpen. For Fosnes vil kirken motta midler til anskaffelse av erstatningsbolig. Når det gjelder Gjerpen, som overtas som kirkelig kulturminne, er utfallet av en fradelingssøknad og overføring fortsatt uklart.

Kirkerådet ber på denne bakgrunnen om at departementet etablerer en dialog med Kirkerådet om disse forholdene som ledd i delingsprosjektet og før lovsaken sendes til Stortinget, og tar forbehold om å inngi ytterligere kommentarer til lovforslaget.

Til lovforslagets § 7

Departementet foreslår at det tilføyes et nytt åttende ledd i lov 24. april 2020 nr. 31 om tros- og livssynssamfunn § 14. Kirkerådet støtter en slik tilføyelse, men vil peke på at lovteksten bør tydeliggjøre at Den norske kirke hverken skal tjene eller tape på overføringen, eksempelvis ved at tillegget endres til:

«Eiendeler som Den norske kirke mottar fra Opplysningsvesenets fond skal være økonomisk nøytral for kirkens alminnelige virksomhet.»

Merknadene til bestemmelsen bør gjøre det klart at bestemmelsen betyr at Den norske kirke verken skal tjene eller tape på overføringen.

Med vennlig hilsen

Ingrid Vad Nilsen
direktør

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

Mottakere:
Barne- og familiedepartementet

Postboks 8036 Dep 0030 Oslo